

גליון תשמ"ז (שנה ט"ז)

חג הפסח תשע"ט

יז"ל ע"י מכון מעדני אשר

האם מותר לשבת בפסח על שק של חמץ?

יש לחקור האם מותר לשבת בפסח על שק של חמץ או דילמא אסור דחמץ אסור בהנאה.

הנה בפרי מגדים משב"ז סימן תמ"ה סק"ו כתב פעם אחת הלכתי לטייל בחול המועד פסח, באתי לרחיים היו מונחים שם שקים מלאים חמץ, ורציתי לישב עליהם כעין שרשיפא, אמרתי צ"ע כי חמץ עכו"ם אסור בהנאה.

ומביא ראיה: מהא דאיתא בגמ' פסחים כ"ז ע"מ ב' דאסור לשבת על עצים של איסורי הנאה, חזינן דשייבה על איסורי הנאה חשובה הנאה.

ומקשה דבגמ' במקום אחר משמע שאין זה נחשב הנאה באיסורי הנאה: דאיתא בגמ' ביצה ג' ע"מ ב' אין סומכין כרעי המטה, בביצה שנולדה בשבת, אין מטלטלין אותה לא לכסות בה את הכלי ולא לסמוך בה כרעי המטה, הא לאו הכי אם לא היו צריכים לטלטל את הביצה שרי, וקשה לשיטות דמוקצה אסור בהנאה אין מותר, אלא ש"מ דלא נחשב הנאה. ודוחה: דלשבת על איסור הנאה מותר כיון שמוקצה כזה לא אסרו שם, משא"כ בחמץ כה"ג, דהוי מהתורה, ודאי הנאה חשיב.

מעדני אשר: מהא דאיתא בגמ' פסחים מ"ה עמוד ב' כופת שאור שייחדה לשייבה בטלה, אין ראייה שמותר לשבת, דהא כתב בחידושי הר"מ פסחים ל"ט עמוד ב' דלכן כופת שאור שייחודו לשייבה מותר אף דחמץ אסור בהנאה מ"מ בטלה כיון שאינו ראוי.

אבל בודעת תורה אור"ח סימן תמ"ה וכן בספר נפש חיה סימן תס"ו תמה עלי: מדברי התוס' פסחים כ"ח ע"א ד"ה ותנן שהקשו איך מותר לפרר חמץ לרוח הרי נעשה זבל ומגדל צמחים, ותרצו משום דכתיב בחמץ לא יאכל ואינו אסור אלא כדרך הנאה, וכי האי גונא לאו דרך הנאה היא, ואם כן גם השק אינו עומד לשייבה, והוי שלא כדרך הנאתו, כמו שחלב על גבי מכתו נחשב לשלא כדרך כי חלב לא עשוי לכך, וגם חיסים לא עשויים לשייבה.

מעדני אשר: בגוף דברי התוס' צ"ע וכי שלא כדרך הנאה הויה היתר לכתחילה רק מלקות ליכא אבל איסור דרבנן איכא כן מבאר בריסב"א קדושין נ"ו ע"מ ב' א"כ מדוע מותר, ומצאתי דבמשנה למלך הלכות יסודי התורה פרק ה', וכן בקובץ שעורים פסחים אות קכ"ח כתב דמדברי התוס' הנ"ל יש ללמוד דשלא כדרך הנאה הויה היתר לכתחילה, אבל כן לא אסרו רבנן דקא סברי זה וזה גורם אסור אלא באיסור תורה ומש"ה בע"ז דאיכא איסור תורה בשלא כדרך הנאה חששו, אבל בחמץ דליכא איסור תורה לא חששו, ועוד דהא דקאמרי רבנן אף היא נעשה זבל חששא בעלמא היא ולא חששו כי אם באיסור תורה, אך פשט דברי התוס' שכתבנו ואינו אסור אלא כדרך הנאה מורה באצבע דס"ל דליכא איסור כלל, עכ"פ על הפרי מגדים זה כבר לא קושיא דאפשר דסבירא ליה דשלא כדרך אע"ג דאין לוקין מ"מ איסור דרבנן איכא.

מי שיש לו כמה בנים האם יש חיוב לספר לכל אחד מהבנים או שדי לספר לאחד? יש לחקור האם מצות והגדת לבנך זה לכל אחד מבניו ואם יש לו כמה בנים יש לו חיוב לספר לכל אחד מהבנים או דילמא המצוה של והגדת לבנך די שמספר לבן אחד.

מעדני אשר: נראה לומר דתלוי בטעם המצוה של סיפור יציאת מצרים, הדנה בספר החינוך מצוה כ"א כתב וז"ל וענין המצוה, שיזכור הניסים והענינים שאירעו לאבותינו ביציאת מצרים, ואיך לקח האל יתברך נקמתנו מהן, ואפילו בינו לבין עצמו, אם אין שם אחרים, חייב להוציא הדברים בפיו, כדי שיתעורר לבו בדבר, כי בדבור יתעורר הלב, לפי הנ"ל אפשר לומר דדי אם מספר לבן אחד, דכיון דסיפר לאחד כבר יתעורר הלב.

אבל לפי מה שכתב הרמב"ם הלכות חמץ ומצה פרק ז' מצוה להודיע לבנים ואפילו לא שאלו שנאמר והגדת לבנך, משמע דהטעם הוא משום חינוך הבנים, לפי הנ"ל מיסתבר דיש לו חיוב לספר כל בניו ואינו די במשה שסיפר לאחד.

מעדני אשר: אם נאמר שמי שיש לו כמה בנים די שמספר לאחד אפשר ליישב מנהג העולם שבהרבה מקומות שולחים את בניהם להיות בליל הסדר אצל הרבי ואיך מותר לאב לעשות כן, הרי מבטל את מצות והגדת לבנך, אבל אם נאמר שאם מספר לבן אחד מקיים את המצוה של והגדת לבנך, אתי שפיר.

גליון זה נודב ע"י ידידנו הנדיב הנכבד העומד לימיננו בכל עת

הרב שאול מתתיהו ראזנברג שליט"א

מונטריאל

לרגל שמחת אירוסיו בנו

הבה"ח המופלג בתור"ש כמר צבי נ"ו

עב"ג בת ש"ב ידידנו הרב דוד יהונתן קרעש שליט"א ליקוד

וברכת מזל טוב לאביו העומד לימיננו בכל עת

מגדולי מחזיקי התורה בימינו שר החסד

הרבני הנגיד הנכבד הרב מיכאל שליט"א

יהא רעוא שבוכות זיכוי רבבות ירוה

בחת מכל יוצאי חלציו ויצליח בכל אשר יפנה

גליון זה נודב ע"י ידידנו העומד לימיננו בכל עת

הרב משה חיים מילר שליט"א

בארא פארק

לעילוי נשמת אביו

הרב אהרן דניאל בן חיים שמעון ז"ל

נלב"ע שביעי של פסח

ת.נ.צ.ב.ה.

גליון זה נודב ע"י ידידנו העומד לימיננו בכל עת

הנגיד הנכבד

הרב יצחק משה צימרמן שליט"א

לונדון

בעל מהדורת צימרמן מעדני אשר חלק ה'

לזיכוי רבבות לרגל חג הפסח

יהא רעוא שבוכות זיכוי רבבות

יזכה לברכת התורה

אורך ימים בימינה

בשמאלה עושר וכבוד

גליון זה נודב ע"י ידידנו הרבני הנגיד הנכבד

הרב ראובן ברייש שליט"א

מנכ"ל מוסדות בעלזא בני ברק

לעילוי נשמת אביו

הרב פנחס בן הרב ראובן ז"ל

נלב"ע י"ז ניסן תשמ"ט

ת.נ.צ.ב.ה.

גליון זה נודב ע"י ידידנו הר"ג

רבי שמואל הלל נוטיס שליט"א

ירושלים

לזיכוי רבבות לרגל חג הפסח

יהא רעוא שבוכות זיכוי רבבות

יזכה לברכת התורה

אורך ימים בימינה

בשמאלה עושר וכבוד

גליון זה נודב ע"י ידידנו הר"ה"ג פמ"מ ישראל נח גוטמן שליט"א

מחשובי המעירים במדור מכתבים למערכת

לעילוי נשמת אביו

החסיד הישיש מחסידי קמאי שהגה בתורה יום ולילה לא ישבות

עושה חסד לאלפים מאיר פנים לכל אדם

שעמד לימין צדיק מרן בעל הדברי יציב ז"ע

בכל מפעלות הקודש

הרה"ג משה דוד גוטמן ז"ל

נלב"ע כ"ד אדר ב' האי שתא ת.נ.צ.ב.ה.

האם כשמקיימים מצות סיפור יציאת מצרים גורמים שיבא אותם הנסים בזמננו?
כתוב בתורה פרשת בא ב' ו' ולמען תספר באזני בנך ובן בנך את אשר התעללת במצרים.

הנה בנועם אלימלך פרשת בא כתב על הפסוק הנ"ל היות כשהקב"ה ברחמיו עושה נס לישראל פעם אחת ונוקם להם מאויביהם אז נתעוררו הרחמים ומועיל אפילו לעתיד בכל דור כשישראל צריכין להנקם מאיזה שונא העומד עליהם להכבידם בעול שררה או מלך אז הקדוש ברוך הוא עושה נקמה בו כיון שכבר נתעוררו אותן הרחמים בענין כזה, וזהו ולמען תספר כו' אשר התעללת במצרים, וכשתספרו זאת תעוררו אותם הרחמים וינקם לכם מאויביכם לבל יוכלו היצר לכם כלל.

וכן כתב בספר זאת זכרון מהרבי מלובלין זצוק"ל ע"מ ע"ו בסופו שמעתי מאת הרב המגיד מזלאטשוב אך ראיתי גם בספרים כי בספורי ניסים פועלים וממשיכין שורש של הניסים לעשות עוד ניסים וכיוצא באלו, ועיין בלקוטי מה שכתב דבר נפלא להסביר את הפסוק בתהלים ס"ו ו' "הפך ים ליבשה בנהר יעברו ברגל".

אדם שיש לו בביתו חמץ של איסורי הנאה האם אינו עובר בבל יראה כיון שאינם שלו?

איתא בגמ' פסחים ו' עמוד ב' דחמץ אינם ברשותו של אדם ועשאו הכתוב כאילו הם ברשותו לעבור עליו בבל יראה.

וביטב לב פרשת בא מבאר בזה את סמיכות הפסוקים באופן נפלא: דכתוב "ולא לך חמץ ולא יראה לך שאור בכל גבולך" דרשינן בגמ' פסחים ה' ע"מ ב' שלך אי אתה רואה אבל אתה רואה של אחרים ואם ישאלך בנך הרי כל חמץ לאחר זמן איסורו אינו שלו כיון שאסור בהנאה, ואם כן האיך עובר עליה בבל יראה והלא דווקא שלך אי אתה רואה אבל אתה רואה של אחרים ושל גבוה "והגדת לבנך ביום ההוא לאמור בעבור זה עשה ה' לי בצאתי ממצרים" על זה אמר והגדת לבנך ביום ההוא לאמור בעבור זה עשה ה' לי בצאתי ממצרים כלומר בשביל זה עשה ה' כאילו הוא שלי לעבור עליו בבל יראה ובבל ימצא.

יש לחקור אדם שיש לו בביתו חמץ של איסורי הנאה האם אינו עובר בבל יראה כיון שאינם שלו או דילמא עובר עליהם בבל יראה.

הנה בשו"ת אבני נזר אור"ח סימן של"ז נסתפק השואל אם בחמץ שאסור בהנאה בלאו האיסור של חמץ כגון חמץ של כלאי הכרם אם גם בזה עשאו הכתוב כאילו ברשותו לעבור עליו בבל יראה, דמצד שני יש לומר דרק חמץ שהיה מותר בהנאה עשאו הכתוב ברשותו כדי לעבור עליו, משא"כ בחמץ של כלאי הכרם וכדומה.

וכתב דאם נאמר כהצד הראשון יש ליישב בזה קושיית התוס' פסחים על רש"י ב' ע"א דכתב דצריך לבדוק את החמץ כדי שלא יעבור עליו בבל יראה, והקשו התוס' כיון שביטלו את החמץ אינו עובר כבר על בל יראה, א"כ מדוע צריך לבדוק את החמץ, ולפי הנ"ל אתי שפיר דצריך לבדוק כדי שלא יעבור בל יראה כאשר ימצא חמץ של איסורי הנאה דאי אפשר לבטלן דאינם ברשותו.

אך באבני נזר כתב לו דבחידושו כתב בפשיטות כפי הצד השני, משום דאף דגלי קרא בלאו דחמץ דעשאו הכתוב ברשותו והוא כשלו וקעבר בבל יראה, זה רק בלאו דחמץ דגלי קרא, אבל בלאו של איסור הנאה אחר לא גלי קרא, וא"כ לא חשיב שלו ולא הוי ברשותו.

וכן כתב הקובץ שיעורים פסחים אות כ"ו נוטה לומר דאינו צריך לבערו, דכיון דמצד איסור דאסור בהנאה, כבר אינו ברשותו, אם כן לא מוטל עליו לבער, דחמץ זה כבר איננו שלו.

וכן כתב במנחת חינוך מצוה י"א אות ד' דמודר הנאה מחמץ אינו עובר עליו, משום דאיסורי הנאה אינם ברשותו של אדם, אלא רק משום דאי בעי מיתשיל עלי' עובר. ולפי"ז במקום שידור על דעת רבים שאינו יכול להשאל, אינו עובר בב"י.

והקשה בשו"ת הצבצלת השרון אור"ח ס"ה כ"ג דלדעתו של המנ"ח יקשה מה התקשה המשנה כיצד מפרישין הרי יוכל לידור על דעת רבים מהחלה, ובכה"ג לא יעבור בבל יראה. ע"כ.

אבל בשו"ת תשובה מאהבה ח"א סי' ר"ב חקר השואל שאלה זו, והשיב על זה נראה ברור דאין חילוק בין חמץ בעלמא לחמץ של כלאי הכרם ותקרובת עבודה זרה, בכלול עשאו הכתוב כאילו הן ברשותו, וכי מצינו שחילקה התורה בין חמץ לחמץ, אלא משפט אחד ותורה אחת להן לענין בל יראה, ומצוה להשביתן מביתו.

האם האיסור לשחוט קרבן פסח כשיש לו חמץ בבית אפילו כשיש לו משהו חמץ?
יש לחקור האם באיסור של לא לשחוט קרבן פסח על החמץ אין שיעור ואפילו אם יש לו משהו חמץ עובר ולוקה או דילמא אינו עובר ואינו לוקה רק כשיש לו שיעור כזית חמץ.

הנה הרמב"ם כתב הלכות קרבן פסח פרק א' הלכה ה' השוחט את הפסח בזמנו והיה לו כזית חמץ ברשותו לוקה, שנאמר לא תזבח על חמץ דם זבחי, שלא יזבח הפסח והחמץ קיים.

הנה בשפת אמת פסחים ס"ג עמוד א' הקשה על הרמב"ם: מנלן דשיעורו בכזית, נהי דאין אכילה פחות מכזית, אבל לענין לא תשחט על חמץ מנלן, ומתרץ דצריך לומר דהיא בכלל השבתת חמץ דשיעורו בכזית כדפליגי ב"ש וב"ה בריש ביצה דמקשינן ביעור לאכילה וס"ל לרמב"ם דשחיטה על החמץ בכלל השבתת שאור היא, והכי משמע בגמ' פסחים ה' ע"מ א' דיליף רבא השבתת חמץ מחצות מלא תשחט ע"ש.

וכן במנחת חינוך מצוה פ"ט כתב דמבואר ברמב"ם דאין לוקין אלא בכזית, ובפחות מכזית אינו לוקה, אף על פי דלא כתיב לשון אכילה דנשמע כזית, אך ככבר כתבתי בחיבורי כמה פעמים דכל השיעורין הלכה למשה מסיני בכזית אף בלאוין דלא תלוי באכילה רק מה שמפורש שיעורין אחרים, ועיין בביצה גבי שאור בכזית ואין צריך לכפול, ואפשר דבחי"ש אין איסור כלל דלא שייך חזי לאצטרופי בכדי אכילת פרס כמו שכתב השאגת אריה לענין בל יראה אך לסברת האחרונים דחזי לאצטרופי הפירוש דאם היה כזית היה עובר א"כ כאן נמי אסור.

ובשו"ת מהר"ש ענגל ח"ו סימן קס"א כתב סברא נפלאה מדוע בעינן דוקא כזית חמץ: דכיון דגילתה התורה דבעי דוקא חמצו של שוחט או שלאחד מבני החבורה, ובאמת חמץ אינו ברשותו של אדם מחמת שאסור בהנאה ורק דהכתוב עשאו כאילו הן ברשותו, וא"כ י"ל דמצד איסור הנאה לא חשיב חמצו של בני החבורה, ורק דמשום דהכתוב עשאו כאילו הוא ברשותו לעבור עליו בב"י, ממילא חשוב שלו וכ"ז יתכן בכזית אבל בחצי שיעור דאין עובר בבל יראה תו אינו חייב גם משום שוחט על החמץ כיון דעל ידי איסור הנאה לא חשיב חמצו.

ובשו"ת שואל ומשיב מהדורא תליתאי חלק ב' סימן קס"ח כתב נסתפקתי בשוחט פסח על החמץ אם לא היה לו רק פחות מכזית חמץ אם עובר בלאו, ובאמת שרבינו בפ"ג מהל' ק"פ נקט כזית חמץ, אבל ראוי להסתפק אם אף בפחות עובר, ולכאורה נראה ראייה דעובר אף בפחות, דכיון דאסור באכילה מן התורה דח"ש אסור מה"ת, וגם דכתיב לא יאכל וכמ"ש רבינו פ"א מחמץ ה"א, וא"כ ממילא מקרי חמץ ועובר על ב"י, ועוד מידי אכילה כתיב בקרא, הא בקרא כתיב לא תשחט על חמץ דם זבחי, וזה חמץ גמור הוא מן התורה ואסור באכילה ובהנאה.

"קול המעדנים"

אפשר לשמוע
שיעורי המעדני אשר
בהלכה והגדה
שנאמרו בקהלות הקודש
בארץ ובחו"ל

בקול הלשון ישיר 073-2951280
וכן קול הדף 8-199-02640000
מדור ווארט על הפרשה

הודעה משמחת

אי"ה יהא אפשר לשמוע את השיעורים
שיאמרו בקהילות הקודש
במשך החג

ברכת חג פסח כשר ושמח

לגדולי ישראל המחזקים את ידינו תמיד
לרבני המערכת המזכים את הרבים
לתורמים הנכבדים המזכים את הרבים
למפיצים הנכבדים המזכים את הרבים
לבעלי דפוס אלמוג המזכים את הרבים
לרכזי המערכת המזכה את הרבים
ולרבבות הקוראים ולכל עם ישראל

מדור משיב כהלכה

מדור זה נודב ונערך ע"י ידידנו ר' מרדכי זיסקינד הגר שליט"א
מנהטן

משיב כהלכה שינון וידיעת ההלכה - הלכות שבת
כל השאלות הם משו"ע ומשנה ברורה

שאלות וחידות לחג הפסח

א [שליחות ע"י קטן בבדיקת חמץ. בפסחים ד"ד מבואר דהכל נאמנין על הבדיקה ואפילו נשים ואפ"י קטנים, ומבואר דכיון דבדיקת חמץ דרבנן לכן נאמנים גם קטנים, וצ"ע דאף אם יש נאמנות לקטן, מ"מ איך הבעלים קיים את המצוה, והרי אין שליחות לקטן.]

ב [מצא חמץ בביתו בפסח. הנה מנהג העולם כשמוצאים חמץ בפסח מיד מוציאים אותו ומבערים אותו, וצ"ע הרי לדידן המנהג הוא שכוללים במכירה את כל החמץ גם מה שאינו ידוע וא"כ זה שייך לגוי, אז יש לשאול א"כ למה צריך לבער אותו, וביותר צ"ע הרי נהיה גולן, דגול עכו"ם אסור, וממילא מתחייב באחריות כמבואר בתוס' בפסחים דף כ"ט ע"א וא"כ מיד עובר על בל יראה, ואף גזול ע"מ לאבד הוי גזול וצ"ע.]

ג [הגדת לבנך. בקידושין דכ"ט כתוב מצוות האב על הבן, למה לא כתוב שם גם מצוות והגדת לבנך וצ"ע.]

ד [אחד חכם ואחד רשע. כנגד ארבעה בנים שדברה תורה, צ"ע ההיפך מרשע זה צדיק ולמה בעל ההגדה כתב חכם ולא צדיק?]

ה [חידה. כיצד יתכן איש שמשמר את המצה לשם מצוה ולא מהני, (התשובה היא לפי אחד מהאחרונים חידש חידוש עצום שיש דין במצה כמו בציצית).]

ו [חידה. מצאנו לאחד מהראשונים שנסתפק לגבי אחת מהמצוות של האכילה והשתיה של ליל הסדר, שאחד יכול להוציא את חבירו, איזה מצוה מדובר, ואיך יתכן שאחד יוציא את חבירו במצוה של אכילה או שתיה?]

ז [המנהג לעשות סעודה ללוות המצות (להפריד מהמצות). צ"ע למנהג שנוהגים לעשות סעודת ליווי למצות בשביעי של פסח, לכאורה כל זה רק לשיטת הגר"א שיש קיום דאורייתא כל שבעה במצה, אבל אם לא מקיימים מצוה כל שבעה מה שייך לעשות מנהג זה הרי כבר מהיום הראשון אינו מקיים מצוה.]

ח [יש להסתפק אכל מצה בלא הסיבה שצריך לחזור ולאכול בהסיבה, וכאשר הלך לחזור ולאכול בסיבה הגיע רבו, האם צריך לחזור ולאכול, או שמכיון שעתה פטור אין עניין לחזור ולאכול מצה.]

כללי השתתפות

1. כל תשובה נכונה, אפילו לשאלה אחת תזכה את השולח להיכנס להגרלה על סך 1000 ₪.
2. כל תשובה נכונה על כל שאלה, הינה זכות נוספת להשתתף בהגרלה, כך שכל מי שישלח יותר תשובות לכל השאלות מגדיל את סיכויו בהגרלה.
3. כל חודש, בראש חודש תערך הגרלה בין כל השולחים, הזוכה ייבדקו תשובותיו, יתקבלו אך ורק תשובות מפורטות.
4. ניתן לשלוח כל שבוע את התשובות של אותו שבוע, או עד ראש חודש.
5. שימו לב חשוב מאוד: קבלת התשובות הינה אך ורק לפקס מערכת משיב כהלכה 077-5558617 או במייל meir.s1000@gmail.com נא לציין בתחילת המכתב על כמה שאלות השיבו, וכמו"כ שם מלא, כולל/ישיבה. ועיר וטלפון וכמו"כ נא לציין על איזה פרשה השיבו. [לברורים ופרטים נוספים בטלפון 053-3154010 בשעות הערב בין 8:00-9:00 בלבד]. השולחים בכתב יד, בפקס, להקפיד על כתב ברור וקריא שיהיה ברור לאחר משלוח הפקס. כתב ברור לא יכנס להגרלה. -יש עדיפות לשלוח תשובות מוקלד במייל כי כך זה יכנס בעזה"י לספר שיצא לאור בעתיד בל"ג. שאר עניני העלון לא שייכים לפקס או מייל או טלפון זה, אלא כמצויין במסגרת ע"ג העלון.

תשובות ניתן לשלוח עד ר"ח אייר

שמות הזוכים לחודש אדר יפורסמו בגליון הבא אי"ה

איך מותר להקריב נדרים ונדבות בערב פסח

הרי ממעט זמן אכילתן שהרי אסור לאכול אחרי אפיקומן?

איתא במשנה פסחים קכ"א עמוד א' בירך ברכת הפסח פטר את של זבח, בירך את של זבח לא פטר את של פסח, דברי רבי ישמעאל, רבי עקיבא אומר, לא זו פוטרת זו, ולא זו פוטרת זו.

ו**כתב ברשב"ם** שם דאיזה זבח יש לבילל הסדר חוץ מהפסח, או חגיגת י"ד הבאה עם הפסח אי נמי נדרים ונדבות שהקריב ערב הפסח ואוכלן בליל הפסח.

והקשו באחרונים קושיא נפלאה: איך מותר להקריב נדרים ונדבות בערב פסח, הרי אחרי חצות אסור לאכול את הנדרים ונדבות דהרי קימ"ל אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן, א"כ ממעט בזמן אכילת וכמו שבערב פסח קימ"ל פסחים י"ג ע"מ ב' דאין מביאין קרבן תודה משום שממעט זמן אכילת א"כ מדוע נדרים ונדבות כן הקריבו, כך מקשה בשו"ת אמרי יושר סימן ד', וכן בספרו בטל תורה להגאון רבי מאיר אריק פסחים קכ"א ע"מ א', וכן בכלי חמדה.

איכא כמה תרוצים:

א. אחר חצות לילה בלאו הכי אין דרך בני אדם לאכול, ולכ"ע לא הויה מיעוט כלל, כך תירץ בטל תורה פסחים קכ"א.

ב. ע"פ מה שכתב בשו"ת אבני נזר אור"ח סי' שפ"א לחדש לדינא, שאם רואה בסעודתו בליל פסח שהוא קרוב לחצות לילה ועדיין לא הגיע לאכילת אפיקומן, יאכל כזית מצה על תנאי, שאם הלכה כראב"ע דאכילת מצה רק עד חצות א"כ הרי זה אפיקומן, וימתין עד אחר חצות ויאכל סעודתו ויאכל כזית מצה שנית, ומשום דלראב"ע אין צריך שישאר טעם מצה בפיו אלא כל זמן אכילת מצה דהיינו עד חצות אבל אחר חצות רשאי לאכול, ולכן אוכל סעודתו אחר חצות ולבסוף אוכל אפיקומן כרבי עקיבא, לפי הנ"ל ניחא, דבאמת אינו ממעט מזמנו, שהרי הוא יכול לאכול נדרים ונדבות עד זמן קצר לפני חצות ואז אוכל את הפסח, ומיד אחר חצות הוא יכול לאכול נדרים ונדבות, כך תירץ בשו"ת אמרי יושר סימן ד' בשם דהגאון ר' מאיר דן פלאקאי זצ"ל בעל הכלי חמדה.

ג. מה שממעט באמצע זמן אכילה לא נקרא מיעוט דרק מה שממעט בסוף זמן האכילה נחשב למיעוט ולא מה שממעט באמצע זמן אכילה, כך תירץ בטל תורה הנ"ל.

אבל מביא דבשו"ת חכם צבי סימן קנ"א חולק על זה: וסבירא ליה שאף כשממעט באמצע זמן אכילה נחשב שממעט בזמן אכילה, ובצ"ח פסחים י"ג ע"מ ב' חולק על זה.

איך מותר להקהות את שיניו של בן הרשע

הרי קימ"ל המכה את בנו בגדול עובר איסור?

איתא בהגדה רשע מה הוא אומר מה העבודה הזאת לכם ולא לו ולפי שהוציא את עצמו מן הכלל וכפר בעיקר אף אתה הקהה את שיניו וכו', ע"פ בספר הנפלא פירוש יוסף על חג הפסח ע"מ קס"ג מאת ידידי הגאון הנפלא רבי נמליאל הכהן רבינוביץ שליט"א שהאריך בהרבה טעמים נפלאים מדוע דווקא את השיניים צריכים לעקור לו.

יש להקשות: איך מותר לעשות כן, הרי אמרו חז"ל מ"ק י"ז ע"א למאן דמחי בנו הגדול דבשמתא דעובר משום לפני עוור דשמא בנו יחזיר לו והגם שיש מקום לחלק ולהאריך כך הקשה בשו"ת דברי יציב אור"ח סימן ר"ו.

ומתיר: שלקדושת הליל שמרים בטוחים אנו שגם הרשע הכופר לא יעיז פנים נגד אביו המוכיחו, ויכנסו הדברים בלבו לתשובה שלימה.

תגובות אפשר לשלוח

עד יום ב' בערב

להרב אשר אנשיל שוורץ שליט"א רח' תכלת מרדכי 15/4 רמת בית שמש

לבירורים בכל ענייני המערכת, בטל: 053-3166560

מייל: m0533166560@gmail.com

פקס: 077-4448278

מכתבים למערכת

האם אפשר לכבד בחור בסנדקאות

מה שדנתם בשם הפוסקים האם אפשר לכבד בחור בסנדקאות או דילמא בחור אינו יכול להיות סנדק, וכתבתם טעמים בשם הפוסקים מדוע בחור אינו יכול להיות סנדק.

הגאון המפורסם רבי שמאי קהת גראס שליט"א דומ"צ מחוקי הדת, אהבת תורה, הישר והטוב, בית הוראה דישיבת מיה, לשנת תפוסקים ביתר עילית, אוצר הפוסקים סוואר, קני תורה פסנת ירושלים (כדור)
נראה להעיר, דיש עוד טעם שאין מכבדין בחור שהוא פחות מכן עשרים בסנדקאות, דהא כתב הרמב"א יורה ד' סימן רס"ה ס"ק י"א דהסנדק הויא כמקטיר קטורת, ועיין ברמב"ם הלכות כלי המקדש פרק ה' הלכות ט"ז כשיגדל הכהן ויעשה איש הרי הוא כשר לעבודה, אבל אחיו הכהנים לא היו מניחין אותו לעבוד במקדש עד שיהיה בן עשרים שנה, ועי"ש בפירוש דרך החכמה ע"פ מה שכתב הרמב"ם בהלכות מכירה פרק כ"ט הלכה י"ג דעד בן עשרים שנה לא נתיישבה דעתו ע"כ, ויש לציין הרמב"א יורה ד' סימן א' ס"ק ה' דאין ליתן לשחוט למי שהוא פחות מ"ח שנה דאז גברא בר דעת, וכיון דהסנדק הויא כמקטיר קטורת וכאילו עושה עבודת המקדש לכן אין נוהגין לכבד בחור שהוא בדרך כלל פחות מעשרים שנה.

הבה"ח דוד יוד נ"ו ירושלים שיבת עץ חיים

נראה לציין מה שמביא בספר דברי שלום הרה"ק מוה"ר אברהם שלום מסטראפקוב זצ"ל ומביא שם נכדו הרה"ק בעל דברי יחזקאל שראה עדות שהילד הקדוש יוסף יו"ט ה"ד בנו של הדברי שלום קיבל סנדקאות כשהיה בן ז' שנים בשנת תש-ב.

האם כשאשה לומדת פרשת הקרבנות לא אמרין

הויא כאילו הקריבה את הקרבנות דאינה מצווה בלימוד התורה

מה שכתבתם חיידוש בשם החתם סופר דבכל הקרבנות כל העוסק בפרשת הקרבנות כאילו הקריב אותו קרבן, משא"כ פרשת יולדת דלא שייך בהו כאילו הקריב, שהרי ת"ת אינו אלא לזכרים, ובהו לא שייך יולדת.

הגאון הנפלא רבי ישראל שוורץ שליט"א רב קהילת צאנז ביתר, דומ"צ אוצר הפוסקים, שטיי הוראה, נש שמונים, וראש כולל דברי חיים יש להעיר ממש"כ בשו"ת מהרי"ל החדשות סימן מ"ה ז"ל תמהות על הנשים שמברכות ברכת התורה וכו', ועוד נראה דעדיף משאר מצות שפטורות מהן, דרבנן תקנו פרשת יודבר משום דהוי נגד התמיד כדאמר מר ל' דהעוסק בפרשת עולה כו', ואטו נשים מי לא מחייבי בתמיד קרבנות כמו אנשים, הא חייבות בתפילות וכנגד תמידן תקנו, וא"כ מחייבי נמי לסדר עיניי קרבנות, קראי, ושמא נמי מתני' דאיהו מקומן, ותפלות אין שייך דאין מבינות, ומ"מ הוי כאילו הקריבו קרבן משום עקימת שפתים, דליגרוס אינש אף על גב דלא ידע מאי קאמר ע"כ, ומבואר דגם כתיבת איכא להאי דכל העוסק בפרשת הקרבנות כאילו הקריב, וע"ע בשו"ת בנין שלמה [סימן א] דנכתב דיוולדת תאמר פרשת יולדת ביום מלאה, ומעלה עליה הכתוב כאילו הקריבה, ועיין בכללי חמדה פרשת תוריע דנסתפק בזה אם נגשים, אמרין דכל העוסק וכו', כיון דאין מצוות בת"ה, ויתכן דיש להסביר פלוגתא זו במה שיש לחקור אם הוא מצד הלכות ת"ת דנחשב כאילו הקריב, ולכן י"ל דנשים דאין מצוות ליכא האי כלא, אולם י"ל דהוא דיני הקרבנות דגם מי שלומד דיני הקרבנות, הוי כאילו הקריב, ולפי"ז גם נשים בכלל.

איך יש מציאות שלחתן יהיה נגעים בשבע ברכות

הרי נגעים באים בשביל עונות וחתן מוחלין לו כל העונות

מה שהקשתם בשם אחרונים על הא דאיתא בגמ' מ"ק ד' ע"ב ומקורו במשנה נגעים פרק ב' משנה ב' שחתן שנולד לו נגע ונתנין לו ז' ימי המשתה ואח"כ רואים את הנגע, איך יש מציאות שיהא לו נגע כיון דנגעים באים על עבירות כמבואר בגמ' בשו"ת ח' ע"א ערכין ט"ז ע"א א"כ חתן שמוחלין לו כל עונותיו איך יש מציאות שיהא לו נגע, ותריצתם בכמה מופנים.

הגאון יצחק מאיר ניימאן שליט"א ר"מ בישיבת נחצ ישראל בית שמש

נראה לתרץ, בשם האמרי אמת דעל עבירות שבין אדם לחבירו אין מוחלין לחתן דלא עדיפא מיום כפורים דאין נמחל לו אלא א"כ ביקש מחילה, א"כ שפיר משכחת שיהיה לחתן נגעים, דלא פייס את חבירו דאז אינו נמחל לו העונות, ועוד נראה לתרץ, דכיון דחתן בשבע ברכות מרגיש כאילו כל העולם שלו, זה ענין הרגשי גאווה, ונגעים מקוריה מתחיל מגאווה, ולכן י"ל דהתן לדבר לשון הרע על אחר, א"כ א"כ שמחלו לו את העונות בנושאין, מ"מ כיון שמתחיל לדבר לשון הרע בשבע ברכות יש לו נגעים.

הבה"ח שלמה יחיאל יוד נ"ו מכהני לייש"ב צאנז נתניה

נראה לציין מה שתיירץ בזה אבד"ק קאגולוב זצ"ל דהנה כשמוחלין לו נעשה בגדר צדיק, ואז נכנס בכלל מה שאמרו חז"ל שהקב"ה מדקדק בצדיקים כחוט השערה, ומתעוררים אצלו חטאים שנחשב רק לצדיק ועל ידי זה בא הנגע.

איך מותר לכהן לראות נגעים הרי מצורע חשוב כמת ומטמא

מה שהקשתם בשם הדל תורה להגאון רבי מאיר אריק זצ"ל על הא דאיתא בגמ' נדר מ"ד ע"א א' דנזיר מותר להיטמא למצורע מטמא כמת בפרשת נשא לאביו ולאמו וגו' לא יטמא להם במומת, דרשינן שרק במומת אינו מטמא להם אולם נגעים מטמא להם, וכתבו התוספות ע"פ ד"ה לטמא דצריך פסוק מיוחד שמוותר דבלי הפסוק הייתי אוסר כיון דמצורע חשוב כמת, והקשה לפי הויא אמינא של הגמ' שמצורע חשוב כמת לענין נשואת מת, א"כ האיך כהן רואה את הנגעים, והרי יעבור הכהן על איסור טומאה, אם מצורע הוא כמת.

הרה"ג רבי מאיר כהנא שליט"א כולל בעלזא חיפה

נראה להעיר, דעצם דברי התוס' צריכים עיון גדול, דאטו נאמר על שאר השלשה דברים דמבואר בגמ' נדרים ס"ד ע"מ דחשובים כמת, עני, טומא, ומי שאין לו נגים, שאסור לכהן לטמא עליהם היעלה על הדעת הוית, ובדואי היא דחשובין כמת הכוונה דחייבים אינם אבל לא לגבי טומאה, ואפשר דאין כוונת התוס' לדברי הגמ' בנדרים דמצורע חשוב כמת, אלא לעצם זאת שהתורה טימאתו דכתב וטמא טמא יקרא, וצריך הזיה לטהר כמת.

מדוע על עבירה של לשון הרע לא מהני תשובה הרי אין לך דבר שעומד בפני התשובה

מה שהקשתם בשם אחרונים על הא דאיתא בגמ' ערכין ט"ז ע"מ ב' רבי אחא בר חנינא אמר סיפר אין לו תקנה שכבר כרתו דוד ברוח הקדש שנאמר יכרת ה' כל שפתי חלקות, דיש להקשות איך יכול להיות שלא מהני תשובה על עבירה של לשון הרע, הרי אין לך דבר שעומד בפני התשובה, ותריצתם בכמה אופנים.

הרה"ג פמ"ו ישראל נח גוטמן שליט"א ירושלים

נראה לתרץ, לעי"נ של אבי מורי הכ"מ רבי משה דוד בן שלמה ד"ל ע"פ מה דאיתא אצל יציאת מצרים על הפסוק לאברהם שאנאל את בניו ולא היו בידם מצוה להתעסק בהם כדי שיגאלו וכו' ונתן להם שתי מצוות, דם פסח ודם מילה וכו' שנא' מתבוססת בדמית' ולפי שהיו שטופים בע"ז אמר להם משכו ידיכם מע"ז וקחו לכם צאן של מצוה, ע"כ. ושמע מן האד שהתשובה רק יכול לחול על בן אדם שעשה כבר כמה מצוות לפחות שתיים וכיון שישראל היו במט' שערי טומאה, הקב"ה צוה עליהם מקודם לעשות כמה מצוות כדי שיכלו אח"כ לעשות תשובה כדבעי וכראוי, וזוה אפשר להבין למה לא מהני תשובה לעיכ"ם כדאיתא במדרש תנחומא האטו ס"ד 'עשה תשובה נושא לו פנים, יכול לכל ת"ל ישא ה' פניו אליך ולא לעומות העולם, כיון שהגויים רקים מהמצוות על כן א"א לחול עליהם ענין התשובה, משא"כ אפילו פושעי ישראל, הרי הם מלאים מצות כרימון חגיגה כ"ו וא"כ מהני תשובה על כל עבירה ממש, משום שיש להם עוד הרבה מצוות שעשו וא"כ חל עליהם מצות תשובה כנ"ל, והנה ידוע מה שכתב החובת הלבבות שער הענות פרק ה' שכל מי שמדבר לשון הרע לוקחים ממנו כל מצותיו ונותנים לזה שדיבר עליו והמדבר מקבל כל העבירות של חבירו וא"כ המדבר לשון הרע ריק הוא עכשיו מכל המצוות והוא מלא עם עבירות שלו ושל חבירו וא"כ שפיר לא מקבלים התשובה שלו כיון שאין לו מצוה אפילו אחת שיחול עליו התשובה כנ"ל והרי הוא כמו גוי שלא מהני אצלו תשובה.

מדוע שבת שלפני הפסח נקראת שבת הגדול

מה ששאלתם מדוע שבת שלפני חג הפסח נקראת שבת הגדול, וכתבתם אחד עשר טעמים.

הרה"ג נחמן כץ שליט"א מלמד תשב"ר רמת בית שמש

נראה לציין עוד ט' טעמים נפלאים שראיתי בספר 'שפת חיים' י"א נ"ס א) כיון שבשבת זו נעשה כל יהודי גדול בתורה, מהסגדלו על הספר, אחרי זאת ששומעין דרשת הרב מהלכות הכנות לחג ומהלכות בדיקת חמץ והכשרת המטבח, דיני הגעלה וליבון, ובשעה אחד הם נעשים מורי הוראות בביתם הפרטי. ב) קוראין אותו שבת הגדול בלשון סגי נהור, וכמו שקורין אנו הקידוש בשבת בבוקר קידושא רבה, כיון שבשבת זו מצמצמין באכילת החמץ, גם זאת שהולכין לאכול הסעודות במקום רחוק למקום צר שעדיין לא בדוק חמץ. ג) שבשבת זו נשפע השפעת השפע השייך לחג זו הבא עלינו לטובה וכמו"ש הוזהר כל בראכן דלעילא ביומא שביעאא תליין.

הגה"צ שלמה זלמן לייפער שליט"א בית שמש

נראה לציין עוד טעם ששמעתי מאמורי"כ כ"ק מרן אדמו"ר מנאדווערנא שליט"א דהנה איתא במכילתא ע"פ פרשת בא"ב כ"א משכו וקחו לכם צאן וגו' דלפי שהיו בני" שטופים בע"ז אמר להם משכו וקחו לכם, משכו ידיכם מע"ז, וקחו לכם צאן של מצוה. הויא ברש"י שם פ"ו ו' ונראה דבכלל משכו ידיכם מע"ז, היינו שיעשו תשובה על זה ויקבלו עליהם שלא יאמינו בשום כח אחר זולת השית", דזה נחשב באמת למשכו ידיכם מע"ז, והנה זה היה ב' לחודש ניסן שחל אז ביום השבת כדאיתא בחז"ל ואפשר לומר דבמוקד ס"ב הש"ת שדייקא ביום השבת נצטוו שיקבלו עליהם לפרוש מע"ז, ויהיה להם מיד כפרה על עונות ע"ז ע"י שמירת שבת וכדור"ל שבת ק"ח דהשומר שבת כהלכתו אפי' עבד ע"ז כדור אנוש מוחלין לו, ואפשר דנחנק אז המציאות בפועל ממש בכללות האומה הישראלית שהיו עובדי ע"ז רח"ל, שעי"י שמירת שבת יתכפר אף על ע"ז החמורה, וק"ו דעל שאר עבירות יתכפר האדם בכח השבת, ומובן למה כינוהו בשם שבת הגדול, דגדולה היתה ליום שחל זה, שבו נחרט ונעשה המציאות של כפרה לבני" ע"י השב"ק, גם זאת דעי"י שנמחל להם עון ע"ז, נסלל הדרך להשתיק המצורע שקטרג בשעת קריאת ים סוף הללו ע"ז והללו, ונמצא דבשבת זו הוכן כבר גם נס קריאת ים סוף, ולו נאה להקרא שבת הגדול.

הרה"ג יחיאל ליבסטר שליט"א בני ברק

נראה לציין עוד טעם, דראיתי בספר משמרת אלעזר מאמר השונה בישראל את פ"ד דהנה שמירת ש"ק הוא משום דכתיב כי שנת ימים ובוים השביעי שבת וינפש, אמנם בפרשת ואתחנן בצווי מניעת מלאכה בעבדו ואמתו דהעבד צריך להניח כמון דכתיב כי עבד היית בארץ מצרים, רואים דחייב שביבת נעשה זכר לציאת מצרים, רואים דנתיבה מציאת מצרים חייב שמירת העבד דכל מה שמצווה הרב מצווה העבד ולכן בעשור לחודש הפסח ותחילה הגאולה נתגדל אז יום השבת להתוסף בקושתו שלא לעשות מלאכה עבדו ואמתו גם ע"י אחרים לכן נקרא שבת הגדול דמעט יציאת מצרים נתגדל יום השבת.

איזה יתיר יש לאברך לדבר לשון הרע על אשתו יום אחרי החתונה הרי זה איסור דאורייתא

מה שהקשתם בשם החפץ חיים על מה דאיתא בגמ' ברכות כ"ח ע"א א', וכן בימות ס"ג ע"מ ב' במערכא כי נסיב אינש איתתא, אמרי ליה כי מצא או מוצא דכתיב מצא אשה מוצא טוב, מוצא דכתיב ומוצא אני מר ממות את האשה, דהכי איזה יתיר יש לאברך לענות על אשתו שהיא רעה, הרי עובר על איסור דאורייתא של לשון הרע, ותריצתם בכמה אופנים.

הגאון המפורסם רבי שמאי קהת גראס שליט"א דומ"צ מחוקי הדת, אהבת תורה, הישר והטוב, בית הוראה דישיבת מיה, לשנת תפוסקים ביתר עילית, אוצר הפוסקים סוואר, קני תורה פסנת ירושלים (כדור)
נראה לתרץ, דכמו שיש היום אנשים שעוסקים בשלום בית וליתן הדרכה לידע איך לנהוג כדי שיהא שלום בית, גם אז הוי אנשים שעוסקים בשלום בית, אילו הנשים שאלו אחרי החתונה אם הכל בסדר אצלו ואם רואה הבעל שנפל בגורלו אשה רעה היה מודיע להם והם ידריכו אותו איך להתנהג כדי שיוכל להתמודד ויהא לו שלום בית.

הרה"ג שאול יחזקאל גרינפעלד י"ו בראר פארק

ראיתי בקונטרס לחתנים ממורי ורבי כ"ק דאדמו"ר מתולדות משה שליט"א לפרש דברי הגמ' ברכות ה' במערכא כי נסיב אינש איתתא אמרי ליה מצא או מוצא, שבני מערכא היו חריפים ובקיאים בהכרת פניו של האדם, ולמחרת החתונה הם ראו פניהם והבינו המצב באם פניו נחמץ אז אמרו לו רואה אני בך "מוצא", וכאשר ראו עליו שהוא שמח וטוב לב שלוחות הנפש נסוכה על פניו אמרו לו "מצא" רואים בך כי מצא אשה מצא טוב שהנך מרוצה.

גליון זה נודב ע"י ידידינו הנדיב הנכבד הרב יוסף עמרם מושקוביץ שליט"א מנכ"ל מפעל הלבשה דחסידי בעלזא ירושלים לזכרו רבבות לרגל חג הפסח יאה רעוא שבזכות זיכוי רבבות ברחבי תבל יזכה לברכת התורה אורך ימים בימינה בשמאלה עושר וכבוד

גליון זה נודב ע"י ידידינו בעלי ציינג' גני גאולה לזכוי רבבות לרגל חג הפסח יאה רעוא שבזכות זיכוי רבבות ירוה נחת מכל יוצאי חלציו ויצליח בכל אשר יפנה

גליון זה נודב ע"י ידידינו הרב דני זילבר שליט"א מנהל חנות גל פז בירושלים לעילוי נשמת אביו הרב חיים זילבר ז"ל נפטר כ"ד אלול האי שתא ת.ג.צ.ב.ה.

מדוע המצה שהוא זכר לחירות אוכלים את זה לחם עוני שהוא היפוך של חירות?
כתוב בתורה הקדושה פרשת ראה ט"ז ג' "לא תאכל עליו חמץ שבעת ימים תאכל עליו מצות לחם עוני כי בחפזון יצאת ממצרים".

ודרשו בחז"ל פסחים ל"ו וכן פסקו כל הפוסקים בש"ע סימן תס"ב ס"ק א' דמצה צריך לאכלו לחם עוני פרט למצה עשירה.

יש להקשות: כיון שכל טעם מצת מצוה הוא זכר לחירות, כמו שאנו אומרים מצה זו שאנו אוכלים על שום שלא הספיק בצקם להחמיץ עד שנגלה עליהם מלך מלכי המלכים הקב"ה וגאלם, וא"כ למה צריך להיות דווקא לחם עוני שהוא מורה היפוך זכר לעניות ושיעבוד, כך מקשה החתם סופר בתורת משה פרשת ראה על הפסוק שבעת ימים תאכל מצות בשם מפרשי התורה, וכן המהר"ל בגבורות ה' פרק ג"א.

איכא כמה תרוצים:

א. מצה מורה על שניהם על השיעבוד ועל הגאולה, ונפק"מ לדינא מי שאין לו אלא מצה עשירה יאכלו ויקיים מצות מצה הגם שאין מקיים מצות לחם עוני, כך כתב המהר"ל סימן מ"ט ועיין בשו"ת כתב סופר אור"ח סימן צ"א מה שדן אם יוצאים במצה עשירה כשאין לו לחם עוני.

ומקשה החתם סופר על תירוץ זה: וז"ל קשה לי על זה, הלא הזכר לחרות בו הוה לזכור שבחפזון יצאנו ממצרים שלא הספיק בציקם להחמיץ עד שנגאלו, אם כן איך יפרש הקרא תאכל לחם עוני כי בחפזון יצאת, אדרבה העוני לדבריהם מורה על שיעבוד דווקא ולא על חירות וחפזון, והקרא אומר להיפך כי בחפזון יצאת.

ומיישב החתם סופר: דידוע מי שממהר ללוש עיסה כי נחוץ מאוד מאוד לדרכו ולא יוכל להמתין מללוש בצק עד חומצתו, הוא לא יהדר אחר משקין שאין מצויים לו בביתו רק יקח מן הבא בידו תחילה ומצוי לכל אדם בביתו זה הוא מים, לכן מורה לחם עוני, היינו לחם שנילוש דווקא במים, זה מורה להם כי בחפזון במהירות, ובתרגום בבהילו, יצאו ולא היה להם פנאי לבקש אחר מי פירות, רק מים מה שהיה מצוי לכל אחד אפילו לעני שבעניים בהכרח בביתו בזה חפזו ללוש.

ב. הלא תכלית מצה שאנו אוכלים הוה כמו שאנו אומרים על שום שלא הספיק בצקם להחמיץ עד שגאלנו מלך מלכי המלכים הקב"ה ותכלית כל זה הוא כמו שאנו אומרים וכדתנן במתניתין פסחים קט"ז ע"ב ב' לפיכך אנחנו חייבים להודות להלל, ותכלית כל יציאת מצרים הוא כדי שנקבל עול מלכות של הקב"ה ותורה הקדושה כדכתיב שמות ג' י"ב "בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלקים על ההר הזה" וכאשר פתח הקב"ה בעשרת הדברות "אנוכי ה' אלוקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים" והנה בשעת יציאה שזכרנו קושי השיעבוד ויצאנו לחירות ברכוש גדול אזי כולם שמחים ומודים ומקבלים עליהם עול מלכות שמים באהבה, אבל לאחר רבות השנים כבר שכחנו עניינו ומורדנו ומורגלים בחירות מנעורינו ובעושר, ואדרבה אין אנו בשמחה כל כך על ברכתנו כדרך כל איש שאין תאותו שלימה בידו כי יש לו מנה מבקש מאתיים, לכן ציוה הקב"ה בכל שנה שאנו אוכלים מצה כדי לזכור החירות והגאולה כדי לשמוח ולהודות ולהלל ולקבל עול מלכות שמים והתורה לעשות זכר ולזכור עם זה גם העוני והיעבוד שהיה לנו כדי שייבנו ויזכרו חסדי ה' על כל אשר גאלנו ויקבלו עליהם על התורה והמצוות לחובה, כך תירץ החתם סופר בתורת משה פרשת ראה על הפסוק שבעת ימים תאכל מצות בשם מפרשי התורה.

ג. אולי יקשה לך מה ענין העניות אל החירות והלא שני הפכים הם החירות

והעניות, הלא דבר זה אין קשיא כי העניות בעצמו הוראה על הגאולה שאין ענין הגאולה רק שיוצא ואין לו שום צירוף אל זולתו, לא כמו העבד שאינו עומד בעצמו ויש לו צירוף אל זולתו הוא האדון, לכן הדבר שיש בו עשירות אינו עומד בעצמו רק יש לו צירוף אל קנינו ואין בו גאולה, אבל הדבר שיש בו עניות ואין לו קנין רק עומד בעצמו שייך בו גאולה, כי אילו היה המצה שהיא לחם עוני מורה על בני אדם שהם בני חורין היה לך לשאול והלא אין העניות סימן חירות כלל, אבל לחם עוני הזה הוא בא על עצם היציאה לחירות ועצם היציאה לחירות אינו כי אם בהסתלק ענין הצירוף שלא יהיה נמצא הצטרפות כלל וכאשר אין כאן הצטרפות אז נמצאת גאולה, ולפיכך צוה לאכול לחם עוני שהוא המצה בליל היציאה בעבור שאין במצה רק עצם הלחם ולא יצטרף בו דבר מן שאור והוא כמו עני, כדי שלא יהיה נמצא כלל שום צירוף בלילה שבו הגאולה ואז יקנו הגאולה שהוא סלוק הצירוף, אבל מצה עשירה אינו יוצא בה בעבור כי יש לזאת המצה צירוף והוא המשקה שנתן בה ואין כאן גאולה, כך תירץ המהר"ל בגבורות ה' פרק ג"א, מאמר זה מתוך דרשה בסעודה שלישית בשבת הגדול האי שתא לאיגוד הבהורים דחסידי בעלזא בית שמש.

האם יש איסור לאכול מצה עשירה בכל ליל הסדר

והאם גם ביום הראשון בבוקר אסור?

איתא בגמ' פסחים ל"ו דתניא רבי עקיבא אומר מה תלמוד לומר לחם עוני פרט לעיסה שנלושה ביין ושמן ודבש ומקשה בגמ' הרי איתא בברייתא שלש את המצה ביין ושמן ודבש, ומתרץ הגמ' הא לא קשיא הא ביום ראשון הא ביום שני כדאמר רבי יהושע בן לוי לבניה יומא קמא לא תלושו לי בחלבא מכאן ואילך לוושו לי בחלבא ואיכא דאמר יומא קמא לא תלושו לי בדובשא מכאן ואילך לוושו לי בדובשא.

יש לחקור האם בכל ליל הסדר יש חיוב לאכול מצה עוני או דילמא רק בכזיתים שיוצאים בזה חובת מצוה.

הנה הבית יוסף סימן תס"ב כתב דמהרא"ש שכתב בכמה מקומות דיומא קמא הכוונה סעודה קמייתא משמע דאפילו בסעודת לילה הראשון לא אימעיט אלא שלא לצאת בהם ידי חובה משום דבעינן לחם עוני אבל שלא בתורת מצה דמצוה אפילו בסעודת לילה הראשון ממלא כריסו ממנה ואינו נמנע וכן משמע מדברי רש"י שכתב יום ראשון, לילה הראשון שהמצה חובה בעינן לחם עוני, ולאפוקי מאותם שנוהגים שלא לאכול מצה עשירה כלל בשני ימים ראשונים ואף על פי שכתב הכל בו סימן מ"ח נהגו שלא לעשות מצה עשירה כלל בשני ימים ראשונים דלא אתי לאחלופי בה ולמיכל מינה מצות חובה עכ"ל אין טעם במנהג ההוא לאסור ולגזור גזירה בדבר שלא חששו לו חכמי התלמוד ולא החכמים האחרונים.

והרמב"ם הלכות חמץ ומצה פרק ה' כתב וביום הראשון אסור ללוש ולקטף אלא במים בלבד, לא משום חמץ אלא כדי שיהיה לחם עוני, וביום הראשון בלבד הוא שצריך להיות זכרון לחם עוני.

וברבינו מנוח הלכות חמץ ומצה פרק ו' כתב דכוונת הרמב"ם יום ראשון לאו דוקא אלא בלילה הראשון קא בעי למימר.

ואפשר לומר ג"כ דדוקא קאמרינן והטעם משום דבזמן הזה בעי לחם עוני בליל שני כראשון ומש"ה אסור במצה עשירה יום ראשון עד שיעבור ליל שניה.

גליון זה נודב ע"י ידידינו

המדפיס

בעלי דפוס אלמוג

לזכוי רבבות לרגל חג הפסח

יהא רעוא שבזכות זיכוי רבבות ירוו נחת מכל יוצאי חלציהם

ויצליחו בכל אשר יפנו

גליון זה נודב ע"י ידידינו העומד לימיננו בכל עת

המכבד את ה' מגרונו

הרב אהרן סאמאט שליט"א

בית שמש

לעילוי נשמת כ"ק מרן האדמו"ר

הרה"ק רבי אהרן בר שמואל יעקב זצוק"ל

נלב"ע ו' ניסן ת.נ.צ.ב.ה.

לכאורה ההגיון להיפך?

איתא בגמ' פסחים ל"ה עמוד א' תנא דבי רבי אליעזר בן יעקב אמר קרא "לא תאכל עליו חמץ שבעת ימים" תאכל עליו מצות דברים הבאים לידי חימוץ אדם יוצא בהן ידי חובתו במצה, יצאו אלו שאין באין לידי חימוץ אלא לידי סירחון.

יש להקשות: אדרבה כיון דהזוהירה התורה לאכול דווקא מצה יותר טוב היה לאכול ממין שאינו יכול לבא בשום אפשרות לידי חימוץ, כך מקשה החתם סופר בספרו תורת משה בהגדה של פסח ב"ה שבכל הלילות ע"מ תע"ב נדפס שנת תשס"ח.

איכא כמה תרוצים:

- א. עבודת המלאכים אינה כמו עבודתנו שאין בהם יצר הרע רק מי שיש בו יצר הרע ומתאוה לכל הדברים ובמה שכובש את יצרו לכבודו יתברך זה הוא העובד השלם, וה"נ חמץ מרמז על היצר הרע כידוע ומצה על היצר טוב וזה מה שיכול לבא לידי חימוץ בזה יוצא ידי מצה דווקא היינו במה ששייך בו יצר הרע החמץ שצריך לזהר ולכבוש שלא יהא לידי חימוץ ורק יהא מצה בקדושה וזהו עבודה תמה וחביבה לפני הקב"ה משא"כ אם בטבע ותולדותיו כך הוא, כן תירץ החתם סופר בספרו תורת משה בהגדה של פסח ב"ה שבכל הלילות ע"מ תע"ב נדפס שנת תשס"ח.
- ב. עיקר העבודה החשובה באדם הוא כשעובד את ה' יתברך אפילו בדברי ארציות ומעלה אותם לה' אבל מי שאינו עובד להקדוש ברוך הוא רק בדברי תורה ותפילה לחוד אין עבודתו כל כך חשובה לפני המקום, וזהו כל דבר הבאה לידי חימוץ, שיכול אדם לעשותה בשביל תאוות הגשמיות או תאוות עולם, אדם יוצא בה ידי חובת מצה, כשעושה הדבר ההוא ואין מחשבתו נוטה בזה לתאוות העולם רק לה' לבדו יוצא בה ידי חובת מצה. וכל דבר שאין בא לידי חימוץ, היינו שעבודתו הוא רק בתורה ובתפלה לחוד וכיוצא בהם אין יוצא בה ידי חובת מצה, כך תירץ באוהב ישראל ליקוטים חדשים.
- ג. כיון דהסיבה שאוכלים מצה בלל פסח שיצאו בחפזן ולא הספיק בצקם להחמיץ, ובדברים שאין באין לידי חימוץ אין בהם זכרון זה של ולא הספיק שהרי אין מחמיצין כלל, כך תירץ בליקוט המאירי פסחים ל"ה.

האוכל מצה שאינה יכול לבא לידי חימוץ

האם מבטל מצות עשה של ושמרתם את המצות?

יש להקשות: מדוע צריך הקישה שמצה שאינו בא לידי חימוץ אינו יוצא תיפוק ליה דבעינן ושמרתם את המצות, והלא בלאו הכי צריך למיהב טעם זה לסוף דברי משנתנו בחלת תודה ורוקיקי נזיר כדלקמן דף ל"ח ע"ב וא"כ הוא הטעם על מינים שאינן מחמשת המינין, כך מקשה הצ"ח פסחים ל"ה ע"א, וכן החתם סופר, וכן המנחת חינוך מצוה י'.

ותירץ החתם סופר באופן נפלא: איך נילף מושמרתם דבר הצריך שימור, א"כ נימא נמי ושמרתם את משמרתו שציוה הקב"ה לבית דין שיעשו משמרת התורה יבמות כ"א ע"מ א' נימא שיתקעו שופר בשבת דווקא כדי שיצטרך להעמיד שומרים שלא יעבירונו ד' אמות ברשות הרבים, ודווקא ישאו שניות לעריות כדי שיצטרך שמירה שלא יפגע בערוה עצמה, וכי ס"ד למימיר הכי, אלא איפוך אנא שיעשו גדרים ומשמרת שלא יבא לידי איסור, והכי נמי אדרבה טוב לעשות ממינים שאי אפשר שיתחמצו כלל, וזהו שמירת המצות לגדור בעדינו, אלא כיון דכבר נלמוד מהיקישא דבעינן דווקא דברים הראויים לבא לידי חימוץ, א"כ על כרחך אי אפשר לפרש כנ"ל ועל כרחך דבעינן שימור לשמה ולמעוטי חלות תודה, עיין רמב"ן מלחמות פסחים י' ע"מ ב' דמי שלש עיסה בלא מים למצה פסול משום שאינו משמרת לשם מצה.

"אחד עשר מי יודע"

ישמח לב מבקשי ה'
אי"ה בשבועות הקרובים
יופיע כרך "האחד עשר"
מסדרת הספרים מעדני אשר

על כל חמשה חומשי תורה והמועדים
שכבש את עולם התורה ברחבי תבל
מאות חקירות פנקסיות בשאלות אקאליות בהלכה
על פי סדר הפרשיות המשעשע כל תלמיד חכם
כל מי שמעונין ליטול חלק בהוצאות הספר ולהנציח את קרוביו

פנה לטל: 053-3166560

נ.ב לרבים הפונים לעת עתה אין להשיג שום ספר
מכל ספרי המכון שיצאו לאחר שאלו מהשוק
חוץ מחג הסוכות שיצא השנה

יש לחקור האם יש ענין לאכול אפיקומן גם בפסח בבוקר או דילמא רק בליל הסדר.

הנה בספר כלבו סימן ג' כתב וז"ל וכתב ה"ר אשר ז"ל שמעתי שנהגו הקדמונים לאכול כזית מצה באחרונה ביום כמו בלילה.

ובדרכי משה אורח חיים סימן תע"ז תמה עליו: וז"ל ולא ראיתי מנהג זה גם אין טעם לאכלו ביום דהא אינו בא אלא זכר לפסח ופסח לא נאכל אלא בלילה.

ובספר מנחת אליהו לבעל שבט מוסר כתב לפי שיטה זו דבר נפלא: דהנה איתא בפרשת תולדות בא אחיך במרמה, וכותב דשמע מפי זקן חכם ע"פ מה דכתב רש"י על הפסוק "וקח לי משם שני גדיי עזים" וכי שני גדיי עזים היה מאכלו של יצחק, אלא פסח היה, האחד הקריב לפסחו, והאחד עשה מטעמים ויעקב נתן ליצחק אפיקומן אחרי שאכל, וזהו כוונת הפסוק "בא אחיך במרמה" "במרמה" גימטריא אפיקומן 287 וכוונת יעקב בזה, שלא יוכל לטעום לאחר מכן מצידו של עשו, מאחר שכבר אכל אפיקומן, ואסור לאכול אחר אפיקומן.

וכותב השבט מוסר: הקשתי לו הרי האכילה הזאת היתה ביום הפסח, וביום אין אוכלים כלל אפיקומן, ואחר ימים מצאתי חוזק לדבריו, שראיתי בהרב רבי משה פזינטי זצ"ל וזה לשונו, שמעתי שצריך לאכול כזית מצה של אפיקומן ביום כמו בלילה, ויש מקומות שנוהגים כן ע"כ, והטעם כדי שיהיה טעם מצה בפיו ויזכור יציאת מצרים כל היום כמו בלילה, ובזה פירש כונת מאמר חז"ל בראשית רבה בא אחיך במרמה בחכמת תורתו, כי לכאורה קשה למה לא אמר בפירוש בא אחיך בחכמה, אלא רצתה התורה לרמז על אכילת אפיקומן שכן במרמה גימטריא אפיקומן, אמר יצחק לעשו, בא אחיך במרמה והאכילני אפיקומן, וכיון שכן איני יכול לטעום עוד דבר ממאכלך, ומי גרם לו זאת, חכמת תורתו גרמה לו זאת, שידע סברת הפוסקים שאוכלים אפיקומן ביום כמו בלילה, כדי שיהיה טעם מצה בפיו כנ"ל, צ"ע מנלן שזה היה ביום ולא בלילה.

ובשו"ת דברי יציב אורח חיים סימן רכ"ד הביא שזה שיעקב הביא לו אפיקומן זה מובא כבר במדרש פליאה הובא גם בבגדי אהרן סוף תולדות בא אחיך במרמה ויקח ברכתך הוציא אפיקומן והראה לו.

האם יש ענין להשאיר את אפיקומן לאחר הפסח?

הנה כתב המגן אברהם סימן תק"ס ס"ק ז' מותר לנקוב חתיכת האפיקומן בפסח לתלות דלא כיש מחמירין.

וכן כתב בחק יעקב סימן תע"ז ס"ק ג' נהגו לשבור חתיכה מהאפיקומן ולנקוב אותה ולתלות אותה, ואין בו חשש איסור מה שמנקבין אותה ביום טוב.

וכן כתב בש"ע הרב סימן תע"ז ס"ק י"א הנוהגין לנקוב חתיכת אפיקומן ולתלותה אין בזה איסור משום נוקב ביום טוב לפי שאיסור עשיית נקב אפילו בשבת אינו שייך באוכלין אלא בעצים ואבנים ומתכות וכיוצא בהם.

יש להקשות: מה הטעם שמשירים מהאפיקומן.

איכא כמה טעמים באחרונים:

א {בשו"ת שבות יעקב חלק ג' סימן ג' נ"ב מובא בשערי תשובה סימן תע"ז כתב על ששאלתני טעם על תליות אפיקומן לא שמעתי לדבר טעם, ובקיצור שני לוחות הברית כתב שאין לעשות כן שהוא ביזוי אוכלין ולא ידעתי מה ביזוי יש בזה ומעולם ראיתי מרבתי ואבותי שנהגו כן וכן כתב במגן אברהם אורח חיים סימן תק"ז ו' שכתב שנוהגין כן דלא כיש מחמירין עכ"ל ואין כאן ביזוי מצוה וזכרון ליציאת מצרים.

וכן כתב שפת אמת פסח תרנ"ב לפי שמצוה לזכור את יציאת מצרים כל ימות השנה, לכן תולים את המצה בבית ועל ידה נזכרים ביציאת מצרים ורמז לדבר "לא תאכל עליו חמץ שבעת ימים תאכל עליו מצות לחם עוני... למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חייך" דברים ט"ז ג' לאמור, על ידי מצות לחם עוני תזכור יציאת מצרים כל ימי חייך.

ב {בערך שי אורח חיים סימן תע"ז הביא בשם הזהר פרשת פנחס רנ"א ב' דיש למצה הכח של המזוזה להבריח השדים והמזיקים, וכתב דלכן מניחין אחר הפסח אפיקומן להבריח את המזיקין.

וכן הגאון רבי חיים פלאגי בס' חיים לראש דף עז ע"ב וכן הביאו ג"כ בספר דרך ישיה דף פ"ג ע"ב כתב נהגו בני עליה שמשירים מאכילת מצה זו של אפיקומן, ומניחין בבית יד של בגדי צרורות בשמלותם אל חיקם, לשמירה לחיבוש מצוה, ויורדי הים באניות כאשר המה ראו סער גדול בימ, יטילו מן המצה של האפיקומן אשר בחיקם אל הים, ויעמוד הים מעופו.

ג {יש שכתבו הטעם שמשאירים מאפיקומן: משום דבערב פסח היו נוהגים לעשות ערובי חצרות לכל השנה, משום "שאיין לך אדם בישראל שלא יהיה לו קמח בעת ההיא" נתיא רבתי סימן י"א והיו נוהגים להניח את העירוב בבית הכנסת במקום משומר שלא יאבד, והיו תולים אותו על הכותל או על עמוד כדי שלא יאכלוהו עכברים, מכאן נשתרבה המנהג לתלות את האפיקומן, כך כתב באוצר דינים ומנהגים עמוד 25.